

การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน

The development is a source of learning communities.

พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์

Phrakhrusanghak Chakkit

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email : dew280@hotmail.co.th

บทคัดย่อ

การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งการเรียนรู้เป็นการอาศัยระหว่างวัดและชุมชน ต่างก็อาศัยซึ่งกันและกัน มาแต่สมัยพุทธกาลจนถึงปัจจุบัน และไม่สามารถแยกจากกันได้ เพราะส่วนหนึ่งการพัฒนาในอดีตนั้นต้องอาศัยวัดเป็นฐานเป็นแหล่งการเรียนรู้และมีการพัฒนาตามลำดับเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงจากสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบันไปสู่ภาพในอนาคต เพื่อปรับเปลี่ยนทิศทางการพัฒนาให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาของยุคโลกาภิวัตน์ และเพื่อความความเจริญของวัด คือกระบวนการแสวงหาแนวทางเพื่อพัฒนาวัดอย่างเป็นระบบ โดยนำความรู้ทางพระพุทธศาสนาและความทางโลกผสมผสานวิธีการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนให้เป็นตามแนวการพัฒนาทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อสองพันห้าร้อยกว่าปีมาแล้ว

คำสำคัญ : พัฒนาวัด, แหล่งการเรียนรู้, ชุมชน

ABSTRACT

The development is a source of learning is measured between residents and the community. They rely on each other, but the modern era to the present. And can not be separated from each other. Because of the historically developed as a measure that requires a learning and development process in order to change the status quo to the current image in the future. To change the direction of development in harmony with the environment. The changing of the Slovak Governance observances. And for the prosperity of the temple. The process of seeking to develop a measurement system. The knowledge of Buddhist and secular mix to measure the development of a learning community that

is based on the development of Buddhism. This happened two thousand five hundred years ago.

Keywords : Development, Learning, community

บทนำ

การพัฒนาตามแนวทางพระพุทธศาสนาทั้งในส่วนของสังคมและตัวมนุษย์แต่ละเน้นที่การพัฒนาคน เพราะเมื่อคนพัฒนาแล้ว ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนสังคมและเป็นการพัฒนาที่ทำให้เกิดผลของการพัฒนาอย่างแท้จริงเป้าหมายของการพัฒนา คือ การปลดปล่อยตนเองให้พ้นจากความทุกข์ทั้งทางกายและทางจิตใจโดยการให้ความสำคัญกับความสุขทางจิตใจอันเกิดจากความมีอิสรภาพที่พึ่งตนเองได้และความเข้มแข็งของบุคคลและสังคมซึ่งเป็นเครื่องชี้ให้เห็นระดับการพัฒนา กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, (2553 : 15)

ปัจจุบันมีองค์กรหรือสถาบันต่างๆ ได้ดำเนินการใช้ศาสตร์และศิลป์ในการบริหารงาน ควบคู่ไปกับการบริหารจัดการใจด้วยการใช้หลักคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อันเป็นวิถีทางของพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นการชี้ให้เห็นถึงแนวความคิดและวิธีการในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์วิถีพุทธ และเป็นแนวทางให้นักพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสังคมไทยสามารถใช้เป็นต้นแบบ (Role Model) ในการผลิตทรัพยากรมนุษย์ให้สอดคล้องกับความต้องการขององค์กรเพื่อเป็นต้นแบบในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ที่เปี่ยมล้นไปด้วยศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา เป็นการนำสิ่งที่มีค่าที่พระพุทธเจ้าท่านได้สละเวลาทั้งชีวิต โดยเน้นหลักการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์วิถีพุทธ เพื่อก่อให้เกิดต้นแบบทุนมนุษย์วิถีพุทธเพื่อไปสร้างวัฒนธรรมองค์กร สังคมไทยให้มีประสิทธิภาพสูง เกิดความมั่นคงเนื่องจากการพัฒนาออกไปจากตนเอง ครอบครัว ชุมชน ประเทศชาติ และโลก ร่วมสร้างศรัทธาที่มีแนวทางที่ดี จะทำให้ทุกคนเป็นสัตบุรุษสามารถเผชิญกับสิ่งต่างๆ รอบด้านได้ด้วยใจที่เป็นสุข เปี่ยมไปด้วยศีล สมาธิ ปัญญา ตามหลักพระพุทธศาสนา รวมทั้งการพัฒนาจิตใจของตนเองและการก่อให้เกิดสังคมที่เป็นรูปธรรมของสังคมที่มีลักษณะสังคมแบบ Share & Care

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ประชาชนชาวไทยร้อยละ 95 นับถือพุทธศาสนา หลักของพระพุทธศาสนาจึงเป็นแก่นของวัฒนธรรมไทยทุกสาขาโดยมีวัดเป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดวิชาการศีลธรรม จริยธรรม วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ไปสู่ชุมชน วัดและสถาบันสงฆ์ จึงเป็นสถาบันหลักที่สำคัญในสังคมไทย และมีบทบาทสูงในทุกชั้นของสังคม ทั้งนี้เพราะประชาชนได้ให้ความศรัทธาพระพุทธศาสนาและเคารพพระสงฆ์ตลอดมา วัดจึงเป็นสถาบันหลักที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนไทยได้เป็นอย่างดี ในสังคมไทยไม่ว่าจะเป็นสังคมเมืองหรือสังคมชนบท ทุกหมู่บ้านต่างก็มีวัดเป็นสมบัติร่วมกันของคนในท้องถิ่น ประชาชนในแต่ละหมู่บ้านก็มีความสัมพันธ์แนบแน่นกับวัด

เพราะวัดเป็นสถานที่ซึ่งให้ความอบอุ่นใจ ให้ความรู้แก่ชุมชน ดังนั้นวัดจึงเป็นศูนย์กลางทั้งทางด้านสติปัญญา จิตใจของพุทธศาสนิกชน อานนท์ อภาภิรมย์, (2521 : 112)

สมัยครั้งพุทธกาลนั้นยังไม่มีการสร้างอาคารสถานที่ให้เป็นที่อยู่อาศัยของพระภิกษุสงฆ์โดยเฉพาะ เจาะจง เนื่องจากพระพุทธองค์ไม่ทรงอนุญาตให้พระภิกษุมิที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่งถาวรด้วยจะทำให้เกิดการยึดติดในทรัพย์สินทางโลก อันจะมีผลกระทบต่อเป้าหมายของการบวชที่มุ่งการบรรลุถึงโมกขธรรม ซึ่งเป็นหนทางเข้าสู่การนิพพานที่ถือเป็นเป้าหมายสูงสุดแห่งชีวิต ตามแนวทางวิถีปฏิบัติของพุทธศาสนา เสนาสนะที่จะใช้อยู่อาศัยนั้น ทรงกำหนดสถานที่สำหรับใช้เป็นที่อยู่อาศัยขั้นพื้นฐานคือ “รุกขมุลเสนาสนะ” อันหมายถึง การอยู่รอบโคนต้นไม้ แล้วให้จาริกไปเรื่อยๆ ทั้งนี้เพื่อมิให้จิตมีสิ่งผูกพัน เหตุนี้ในเวลาถัดมา เมื่อพระพุทธเจ้าพร้อมเหล่าสาวกเริ่มออกเผยแผ่พระศาสนาในที่ต่างๆ ปรากฏว่ามีผู้เลื่อมใสศรัทธาพากันบวชเป็นพระภิกษุจำนวนมากมาย บางส่วนที่ไม่ได้บวชต่างก็ให้ความอุปถัมภ์เกื้อกูลเป็นอย่างดี

พระเจ้าพิมพิสาร กษัตริย์แห่งนครราชคฤห์ ทรงประกาศตนเป็นองค์ศาสนูปถัมภกต่อพระพุทธศาสนา ทั้งทรงถวาย “เวฬุวัน” ให้เป็นที่ประทับของพระพุทธองค์และเหล่าสาวก ด้วยพระราชดำริที่ว่า “หม่อมฉันขอถวายอุทยานเวฬุวันนั้นแด่ภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข พระพุทธเจ้าข้า” พระพุทธองค์ทรงรับอารามแล้ว ทรงแสดงธรรมีกถาให้พระเจ้าพิมพิสารสมาทานอภยาญริณเรจ ต่อมาพระพุทธองค์ได้ทรงแสดงธรรมีกถารับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตอาราม” ตั้งแต่นั้นมาจึงได้เริ่มมีวัดเกิดขึ้นมาเรื่อยๆ จนถึงปัจจุบัน เวฬุวันาราม จึงถือได้ว่าเป็นวัดแห่งแรกของพระพุทธศาสนา วิ.ม. (ไทย) 4/59/71-72. ความจริงแล้วควรเรียก สำนักสงฆ์ เพราะมีเพียงอาคารที่พักสำหรับพระสงฆ์เท่านั้น อีกทั้งเป็นเพียงที่พักชั่วคราวที่เสด็จผ่านมายังนครแห่งนี้

พินยอนทรนาถ เชาว์ศรี, (2551 : 80) กล่าวว่า เมื่อยามเสด็จออกจาริกไปยังพื้นที่อื่นอารามแห่งนี้ก็จะถูกปล่อยทิ้งร้างไว้ อารามในลักษณะเช่นนี้ยังมีอีกหลายแห่ง อาทิ เขตวนารามที่มหาเศรษฐีอนาถบิณฑิกะแห่งกรุงสาวัตถีเลื่อมใสสร้างถวายจากการประชุมซื้อที่ดินด้วยการใช้เหรียญทองคำเกลี่ยเต็มพื้นที่ทุกตารางนิ้วที่ต้องการ หรืออุปัฏฐารามวิหารที่นางวิสาขาสร้างถวายเป็นอาคารใหญ่ 2 ชั้น เรียกว่า “มิกครมาตุปราสาท” ซึ่งกล่าวกันว่าห้องพักสำหรับภิกษุอาศัยมากถึง 1,000 ห้อง สมัยหลังพุทธกาลเมื่อมีการสร้างพระสถูปเจดีย์ขึ้น ทำให้บริเวณเหล่านี้เกิดเป็นที่ชุมนุมของเหล่าพระสงฆ์และคฤหัสถ์ที่เดินทางมาถึงที่สุดแล้วก็เกิดพระภิกษุบางรูปสมมติใจที่จะอยู่พำนักเพื่อบำรุงรักษาสังเวชนียสถานเหล่านั้น ทั้งมีผู้ศรัทธาสร้างที่พักกุฏิสงฆ์ถวายแด่พระภิกษุตั้งกล่าว สถานที่นี้ในที่สุดได้กลายเป็น “วัด” ที่สมบูรณ์แบบ สืบทอดกันมาจนเกิดเป็นแบบอย่างชัดเจนดังปัจจุบันวัดเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ด้านศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชุมชน บทบาทของวัดในอดีต เป็นสถานที่ศึกษาสำหรับชาวบ้านส่งกุลบุตรมาอยู่รับใช้พระ รับการฝึกฝนอบรมทางศีลธรรมและเล่าเรียนวิชาการต่างๆ ตามที่มีสอนในสมัยนั้น เป็นสถานสงเคราะห์ ที่บุตรหลานชาวบ้านที่ยากจนได้มาอาศัยเลี้ยงชีวิตอยู่และศึกษาเล่าเรียน เป็นสถานบันเทิง ที่จัดงานเทศกาลและมหรสพต่างๆ เป็นศูนย์กลางศิลปวัฒนธรรม ที่รวบรวมศิลปกรรมต่างๆ เป็นที่ประกอบพิธีกรรมหรือให้บริการ

บริการด้านพิธีกรรม พระราชวรมณี (ประยูรท์ ปยุตโต), (2527 : 205-206) พระสงฆ์เห็นว่ามียุทธศาสตร์อย่าง
ยิ่งในการพัฒนาวัด และพัฒนาชุมชน เป็นที่พึ่งทางจิตใจ เป็นผู้นำทางด้านวิถีชีวิตและจิตใจของชาวบ้าน วัด
จึงกลายเป็นศูนย์กลางของชุมชน ทำให้พระสงฆ์ต้องมีบทบาทหน้าที่ต่อสังคม ทำให้หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาค
รัฐและเอกชนพยายามที่จะเข้ามาสนับสนุน โดยใช้ศาสนาเป็นแกนนำ เพ็ญศรี มิทรานนท์, (2534 : 165)

วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนในสังคมไทยมาตั้งแต่อดีต อิทธิพลของพระพุทธศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญ
ในการกำหนดวิถีชีวิตของชาวไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นแหล่งที่รวบรวมงานศิลปวิทยาการและความรู้มาก
มายหลายสาขา ตลอดจนเป็นแหล่งรวมของศิลปกรรมที่มีค่า เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ จิตรกรรมฝา
ผนัง ซึ่งงานศิลปกรรมต่างๆ เหล่านี้ นับเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าและเป็นเสมือนเอกลักษณ์ของ
ความเป็นชาติไทย ปัจจุบันวัดมีบทบาทเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิมคือ การเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทศาสนสถาน
ที่สำคัญ เพราะภายในวัดประกอบไปด้วยศิลปวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นอารยธรรมและความเจริญของ
ชาติอันเป็นแหล่งรวมที่สามารถศึกษาย้อนกลับได้ในด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี วัฒนธรรม ศิลปกรรม
สถาปัตยกรรม รวมทั้งการเชื่อมโยงความเป็นมาของวัฒนธรรมกับชุมชนและการตั้งถิ่นฐานของชุมชน
ตั้งแต่อดีตเป็นต้นมา วัดเป็นสถานที่มาทำบุญ มีผู้คนมานมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือประกอบศาสนกิจ เพื่อ
ความเป็นสิริมงคล ต่อมาเมื่อนักท่องเที่ยวเริ่มให้ความสนใจบรรดาเสนาสนะ อันทรงคุณค่าและมีรูปแบบ
ศิลปกรรมอันงดงามทั้งหลายภายในวัด ก็ทำให้วัดที่มีเสนาสนะอันงดงามและมีความเป็นมาที่ป็นบอกถึงอดีต
อันรุ่งเรืองกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวขึ้นมาในปัจจุบันนี้บทบาทด้านการท่องเที่ยวของวัดมีมากขึ้น เนื่องจาก
นักท่องเที่ยวให้ความสนใจกับกิจกรรมของวัดมากขึ้น อีกทั้งวัดก็พยายามจัดกิจกรรมทางศาสนาและก่อสร้าง
ศาสนวัตถุเพื่อดึงดูดความสนใจของพุทธศาสนิกชนเช่นกัน ตัวอย่างกิจกรรมการท่องเที่ยวที่พบเห็นได้ใน
วัด เช่น ศึกษาประวัติความเป็นมา ชมศิลปกรรม นมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำบุญทำทานตามความเชื่อ ฝึก
ปฏิบัติธรรมทำสมาธิ เพื่อมาพักผ่อนหย่อนใจ พร้อมกับการชมทัศนียภาพของธรรมชาติ และการจับจ่าย
ซื้อสินค้าท้องถิ่นที่ผู้คนในชุมชนรอบข้างวัดนำมาจำหน่าย ตามที่แต่ละวัดจะมีกิจกรรมที่กล่าวข้างต้นเป็น
กิจกรรมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจมากในรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงพุทธ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย,
(2543 : 83-84)

ปัจจุบันนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 เป็นต้นมาเนื่องในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเจริญ
พระชนมพรรษา 84 พรรษา 5 ธันวาคม 2554 รัฐบาลได้ประกาศให้เป็นปีแห่งพระราชพิธีมหามงคลเฉลิม
ฉลอง ได้เกิดกระแสการพัฒนาในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อเข้าร่วมเฉลิมฉลองจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน
รวมถึงเกิดโครงการเพื่อส่งเสริมพัฒนา เช่น ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ได้ริเริ่มจัดทำ “โครงการปฏิรูป
ทัศน์ ถนน 84 สายทั่วกรุง เฉลิมฉลอง 84 พรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว” หรือโครงการ “84 สาย
ถวายในหลวง” เพื่อมอบเป็นของขวัญปีใหม่ให้คนเมือง พร้อมเชิญชวนประชาชนร่วมกันรักษาสีแกดล้อม
หน้าบ้านให้สะอาด และสวยงามเพื่อสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีรวมถึงโครงการแผนพัฒนาของรัฐบาลไทยใน

ปี พ.ศ. 2555 ต่อมาที่ได้มีนโยบายร่วมกับกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ได้จัดทำ “โครงการ 1 จังหวัด 1 อำเภอ 1 ท้องถิ่น : 1 พุทธบูชา ปี พ.ศ. 2555 ฉลองพุทธชยันตี 2600 ปี แห่งการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า” เฉลิมพระเกียรติเนื่องในโอกาสที่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ จะทรงเจริญพระชนมพรรษา 80 พรรษาและสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร จะทรงเจริญพระชนมพรรษา 60 พรรษาซึ่งเป็นอภิมหามงคลสมัยที่ยิ่งใหญ่ โครงการ 84 สายถวายในหลวง, (ออนไลน์), (5 ต.ค. 2559) ปรีชา กันธิยะ, (2555 : 24) กล่าวว่า สำหรับคนไทยทั้งแผ่นดินที่จะได้ปฏิบัติบูชา น้อมเกล้าฯ ถวายเป็นพระราชกุศลในวโรกาสนี้ สำหรับกิจกรรมอย่างหนึ่งที่ได้ช่วยส่งเสริมพระพุทธศาสนาฉลองพุทธชยันตี 2600 ปี แห่งการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า ที่ได้จัดให้มีและดำเนินการทั่วประเทศเช่น การจัดไหว้พระ 9 วัด เป็นการตระเวนไปสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในวัดที่มีชื่อเสียงหรือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ 9 แห่งในจังหวัดต่างๆ จากคติที่ว่า “การเริ่มต้นที่ดีคือส่วนหนึ่งของความสำเร็จ” กรมการศาสนาได้จัดกิจกรรม “ไหว้พระ 9 วัด” เป็นกิจกรรมที่ให้ประชาชนและโดยเฉพาะเด็กและเยาวชนที่สนใจได้เดินทางไปท่องเที่ยวสักการะสถานที่อันเป็นมงคล เพื่อการเริ่มต้นอย่างมีความสุขสงบทางใจ ตามคติความเชื่อของไทย อีกทั้งยังเป็นการเรียนรู้ถึงคุณค่าของโบราณสถานที่สำคัญของวัดนั้นๆ

กองพุทธศาสนาสถาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (2553 : 5) พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนา ดังนั้น พุทธศาสนาจึงเป็นแก่นแท้ของวัฒนธรรมไทยทุกสาขา โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดศีลธรรม จริยธรรม วัฒนธรรม และประเพณีต่างๆ ไปสู่ชุมชน ในอดีตวัดเป็นสถานที่พุทธศาสนิกชนทั่วไปได้ใช้เป็นสถานศึกษาอบรมให้มีความรู้ในด้านวิชาชีพ ตำราแพทย์แผนโบราณ และศิลปกรรมแขนงต่างๆ ใช้ทำบุญบำเพ็ญกุศลเป็นศูนย์กลางการบริหาร และการปกครอง รวมทั้งเป็นสถานที่สังเคราะห์ทางจิตใจแก่ประชาชน พระพุทธศาสนาจึงเป็นศาสนาแนวมนุษยนิยม (Humanism) ที่เน้นส่งเสริมให้มนุษย์พัฒนาฝึกฝนศักยภาพของตนเองให้สมบูรณ์สูงสุดด้วยการใช้ พระธรรมวินัยเป็นเครื่องมือฝึกฝน โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้ยืนยันความจริงและคอยเป็นเสมือนพี่เลี้ยงดังกล่าว พระสงฆ์จึงมีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำในการพัฒนามนุษย์ในชุมชนให้สมบูรณ์ด้านกายกับจิตและจัดสภาพแวดล้อมอย่างเหมาะสม ควรมีการนำหลักธรรมมาเป็นพื้นฐาน (ปรัชญาปณิธาน) กำหนดเป้าหมายวางยุทธศาสตร์และกำหนดแนวทางวิธีการการพัฒนา ซึ่งบทบาทดังกล่าวกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ล้ำค่าทั้งในการสร้าง (ปลูก) ศรัทธาและรักษาศรัทธาของประชาชน และเป็นเครื่องชี้นำวิถีทางการดำเนินชีวิตอันสันติสุข

มนุษย์มีการเจริญเติบโตและต้องเรียนรู้ นับตั้งแต่ปฏิสนธิตรารบจนสิ้นชีวิต การเรียนรู้ก่อนคุณสมบัติที่พึงประสงค์และบางครั้งเกิดผลในทางเสื่อมและความเสี่ยง สุมณ อมรวิวัฒน์, (2546 : คำชี้แจง) ในช่วงวัยต้น ๆ เด็กและเยาวชนได้รับการฝึกหัดอบรมช่วยเหลือดูแลจากผู้ใหญ่ เช่น พ่อแม่ ครู และสังคมที่แวดล้อม รวมไปถึงการเรียนรู้แบบลองผิดลองถูกด้วยตนเอง อีกทั้งสื่อต่าง ๆ และกิจกรรมในชีวิตได้ช่วยสร้างประสบการณ์ขึ้นพื้นฐานเพื่อพร้อมที่จะแสวงหาความรู้ใหม่เพื่อเติบโตใหญ่ขึ้นเป็นเยาวชนคนหนุ่มสาว

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, (2546 : 2) กล่าวถึง พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ได้บัญญัติความหมายของการศึกษาว่าเป็น กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึกอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ขึ้นเกิดจากสภาพแวดล้อม สังคมการเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยมีจุดมุ่งหมาย และหลักการว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรม ในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

การจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้บัญญัติให้วัดมีสิทธิและหน้าที่ในการจัดการศึกษา รัฐบาลควรจัดให้วัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน เพราะในกระบวนการเรียนรู้ การเรียนรู้ทางศาสนาถือเป็นกระบวนการสำคัญที่จะนำไปสู่การพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และวัดเป็นสถาบันทางสังคมที่มีบทบาทในการจัดการศึกษาให้กับประชาชนมาหลายยุคหลายสมัย ให้บุคคลเกิดความรู้คุณค่าคุณธรรมตลอดชีวิต ซึ่งปัจจุบันวัดจำนวนมากจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับเป้าหมายการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

วัดในพระพุทธศาสนา มีหน้าที่หลัก คือ เป็นสถานที่ปฏิบัติศาสนกิจและแหล่งเรียนรู้ทางศาสนา พระสงฆ์ช่วยปลูกฝังคุณธรรมให้เกิดขึ้นแก่คนในชุมชน สั่งสอนให้คนเป็นคนดี ระบบการศึกษาสมัยใหม่และสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปของสังคมไทย ทำให้คนไทยห่างไกลออกไปจากวัดมากขึ้นทุกทีทั้ง ๆ ที่วัดยังคงมีภาพของความเป็นผู้ให้อยู่อย่างไม่เปลี่ยนแปลง แต่การที่วัดได้มีบทบาทเปลี่ยนแปลงไปในสายตาของคนในสังคม ก่อให้เกิดผลกระทบเกิดการเปลี่ยนแปลงต่อสังคมชาวพุทธแบบดั้งเดิมของคนไทย หากเราจะนำวัดกลับมาเป็นที่กลมกลืนปลูกฝังจริยธรรมความดีงามต่าง ๆ ดังเช่นในอดีต เราจะสามารถทำได้หรือไม่

พระราชวรมนี (ประยูรค์ ปยุตโต), (2530 : 16–18) วัดมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อสังคมและวิถีชีวิตของคนไทย ทั้งในอดีตและปัจจุบัน เพราะนอกจากจะเป็นสถานที่พำนักของพระภิกษุสามเณรแล้ว ยังเป็นสถานที่สำหรับศึกษาเล่าเรียน และเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามประเพณีดั้งเดิมมาช้านาน ตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงปฏิรูปการศึกษาตามแนวทางของตะวันตก วัดหลายแห่งทั้งในเมืองหลวงและหัวเมือง ได้ให้ความช่วยเหลือแก่รัฐในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถม ศึกษาตามวิธีการสมัยใหม่ แต่เมื่อการศึกษาในระบบโรงเรียนมีการขยายตัวมากขึ้น มีระดับการศึกษาสูงขึ้น และเนื้อหาวิชาที่สอนในโรงเรียนมีเรื่องราวที่ไม่เกี่ยวข้องกับพระศาสนามากขึ้น วัดกับโรงเรียนก็แยกออกจากกันจนเกือบสิ้นเชิง พระสงฆ์ไม่เกี่ยวข้องกับวิชาที่มากับความเจริญสมัยใหม่ ทำให้ขาดสื่อกลางในการรับรู้ร่วมกัน ความเชื่อถือของประชาชนต่อพระสงฆ์ที่เคยนับถือว่าเป็นผู้นำทางปัญญา คำนะนำสั่งสอนของพระสงฆ์ที่เคยมีค่ายิ่งกลับแปรเปลี่ยนไป บทบาทของวัดและพระสงฆ์ห่างเหินกับ

สภาพสังคมและความเจริญที่นับวันจะมีมากขึ้นทุกวัน การที่จะชักนำคนเหล่านั้นให้เข้าหาหลักธรรมทางศาสนาที่เขายังไม่รู้นั้น เกิดเป็นความไม่เข้าใจกันมากขึ้น

วัดเป็นสถานที่หล่อหลอมจิตใจคนในสังคม

ปัจจุบันสังคมไทยมีความเปลี่ยนแปลงที่นับวันจะทวีปัญหาความรุนแรงมากขึ้น ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ความรวดเร็วของข้อมูลข่าวสาร การชื่นชมในวัฒนธรรมวัตถุนิยม บริโภคนิยมทำให้คนในสังคมไทยหลุดลอยจากรากเหง้าทางวัฒนธรรมเดิมของตนเอง ตกเป็นทาสของการยั่วให้เกิดความอยากรุ่มเออเปรียบแข่งขันกันทางธุรกิจโดยไม่คำนึงถึงคุณธรรม ชุมชนที่เคยอบอุ่นกลับกลายเป็นสังคมที่มีแต่ความว้าวุ่น คนเกาะกลุ่มกันแต่ไม่มีน้ำใจให้แก่กัน สังคมไทยบางส่วนกลายเป็นสังคมของอวิชชา หลงนับถืออำนาจและเงินเป็นใหญ่ ชีวิตคนไทยห่างไกลจากธรรม คือธรรมชาติ และรู้จักแต่การพึ่งพาเทคโนโลยี ความเปลี่ยนแปลงนี้เกิดขึ้นทั้งที่ตัวบุคคลและที่สังคมโดยรวม

สังคมไทยจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร วัดยังคงเป็นสถาบันที่หล่อหลอมคนในสังคมให้มีคุณธรรมจริยธรรมและมีความรู้ สังคมไทยทุกหน่วยต่างมีวัดประจำหมู่บ้านของตนเองเป็นศูนย์กลาง หากรู้จักดำเนินการให้ดี พระสงฆ์สามารถนำคนในสังคมไปสู่ความเจริญทางปัญญาได้ โดยวิถีทางที่เหมาะสมและมีหลักเกณฑ์ วิธีที่จะทำให้พระสงฆ์เข้าถึงประชาชนได้อย่างแท้จริง พระสงฆ์จะต้องตระหนักมั่นอยู่เสมอในหน้าที่เดิมแท้ตามธรรมวินัย และปรับปรุงบทบาทเก่าขึ้นในรูปแบบใหม่ให้เหมาะสมกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป พระราชมุนี (ประยูรย์ ปยุตโต), (2530 : 30 –31) การจะเริ่มบทบาทใหม่หรือปรับปรุงบทบาทเก่าขึ้นมาในรูปแบบใหม่ด้วยวิธีการอย่างไรบ้างนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าสมควรที่จะต้องศึกษาให้ออกมาเป็นรูปแบบที่ชัดเจน ทำให้ชาวบ้านเกิดความรู้สึกรักเคารพและเลื่อมใสศรัทธาว่า พระสงฆ์เป็นผู้นำด้านสติปัญญาอย่างแท้จริงทั้งในอดีตและปัจจุบัน ซึ่งจะทำให้การปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระสงฆ์เป็นไปด้วยความเต็มใจและเต็มกำลังศรัทธา ในเมื่อวัดยังถือเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญที่สุดในวิถีชีวิตของคนในสังคมไทย วิถีชีวิตกับวิถีการเรียนรู้จึงควรบูรณาการกันไปตลอด トラบใดที่ชีวิตต้องเจริญเติบโต ปัญหาความเสื่อมทรามในสังคม ตั้งแต่ปัญหาระดับครอบครัวไปถึงปัญหาใหญ่ระดับชาติเกิดขึ้นจากการที่คนในสังคมขาดศีลธรรม เรื่องนี้เป็นปัญหาเร่งด่วนที่ควรทำการวิจัย หากวัดมีกระบวนการพัฒนาวัดที่ดี สามารถจัดให้เป็นแหล่งการเรียนรู้อันสามารถกลมกลืนให้คนในสังคมมีจิตใจที่พัฒนาให้ดีขึ้นได้แล้ว ปัญหาที่เกิดขึ้นอาจจะบางเบาลง เรื่องนี้เป็นปัญหาที่ควรจะทำการศึกษาและแก้ไข เพราะหากปล่อยปละละเลยไว้ก็จะยิ่งเพิ่มความรุนแรงของปัญหาและแผ่ขยายเป็นวงกว้างออกไป ซึ่งเป็นการยากแก่การแก้ไข นริวัลค์ ธรรมนิมิตโชค, (2550 : 10) พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งความรู้ ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มีจุดหมายระยะยาวในการพัฒนามนุษย์ให้สมบูรณ์ ไม่ได้มุ่งเน้นให้ผู้เรียนรู้แต่ประโยชน์ในปัจจุบัน ซึ่งทำให้เกิดการแข่งขันเอารอดเอาเปรียบกัน มุ่งแสวงหาแต่ประโยชน์ส่วนตัว ไร้ทริโอดตัปปะ หาวีถีทางได้เปรียบผู้อื่นโดยเรียกวิธีการเหล่านี้ว่า กลยุทธ์ การเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนานั้น หากเรียนรู้แล้ว “ละชั่ว ทำดี” ยังไม่ได้ จะไม่เรียกว่าเป็นผู้ “มีการศึกษา” สนิท ศรีสำแดง, (2547 : 43 – 47)

ความจริง พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญแก่หลักปฏิบัติก่อนมรรคหรือการนำเข้าสู่ทางนี้เป็นอย่างมาก โดยทรงแสดงหลักธรรมไว้หมวดหนึ่งมี 7 ข้อ เรียกว่า บุญนิมิตแห่งมรรค คือ สิ่งที่สื่อแสดงหรือเครื่องหมายนำหน้า ซึ่งสื่อแสดงว่า การปฏิบัติตามมรรคกำลังจะเกิดขึ้น ใช้คำไทยง่ายๆ ว่า แสงเงินแสงทองของชีวิตที่งดงาม ถ้าโยงเข้ามาหาการศึกษา ก็เรียกได้ว่าเป็นรุ่งอรุณของการศึกษา

พระเทพเวที (ป.อ. ปยุตฺโต), (2532 : 213) รุ่งอรุณของการศึกษา เป็นชุดขององค์ธรรม 7 ประการ เหมือนดังลำแสงที่กระจายรัศมีเป็นสีทั้ง 7 กล่าว คือ

1. กัลยาณมิตตตา ความมีกัลยาณมิตร หมายถึง การมีสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ดี เฉพาะอย่างยิ่ง การได้แหล่งความรู้และแบบอย่างที่ดี

2. สีลสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยศีล หรือการทำศีลให้ถึงพร้อม หมายถึง การมีวินัยในการดำเนินชีวิต และในการอยู่ร่วมในสังคม

3. ฉันทสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยฉันทะ หรือการทำฉันทะให้ถึงพร้อม หมายถึง การรักความจริง รักความดีงาม ที่แสดงออกเป็นแรงจูงใจใฝ่สร้างสรรค์

4. อุตตสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยความเห็นความเข้าใจ หรือการทำตนให้ถึงพร้อม หมายถึง การพัฒนาตนให้เต็มที่ จนถึงความสมบูรณ์แห่งศักยภาพ

5. ทิฏฐิสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยความเห็นความเข้าใจ หรือการทำความเห็นความเข้าใจให้ถึงพร้อม หมายถึง การมีความเชื่อถือแนวความคิด ความเข้าใจ ทศนคติ และค่านิยมที่ดีงามถูกต้อง

6. อัปมาทสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท หรือการทำความไม่ประมาทให้ถึงพร้อม หมายถึง ความตื่นตัวที่จะกระตือรือร้นเร่งรัดจัดทำกรต่างๆ ด้วยจิตสำนึกต่อกาลเวลาและความเปลี่ยนแปลง ไม่ปล่อยปละละเลย ทอดธุระ หรือนิ่งเฉยเฉื่อยชาปล่อยเวลาล่วงเปล่า

7. โยนิโสมนสิการสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยโยนิโสมนสิการ หรือการทำโยนิโสมนสิการให้ถึงพร้อม หมายถึง ความรู้จักคิด รู้จักพิจารณา รู้จักสำเหนียก กำหนดมองสิ่งทั้งหลายให้ได้คุณค่า คิดเป็น แก้ปัญหาได้ รู้จักคิดวิเคราะห์สืบสาวให้เข้าถึงความเป็นจริง

พระเทพเวที (ป.อ. ปยุตฺโต), (2532 : 214-231) ได้อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับองค์ประกอบ 7 ประการนี้ ข้อที่ทําให้มีความสำคัญเป็นพิเศษ มี 2 ข้อ คือ ความมีกัลยาณมิตรและโยนิโสมนสิการ ซึ่งเป็นข้อต้นและข้อสุดท้าย เรียกได้ว่าเป็นตัวคุมหัวคุมท้ายขบวน

อันเป็นสิ่งแสดงถึงความสำคัญของกัลยาณมิตร ดังพระพุทธพจน์ว่า “เพราะกัลยาณมิตรเป็นบุญนิมิตแห่งความเจริญ เรามองไม่เห็นองค์ประกอบภายนอกอื่นใด มีประโยชน์มากเท่าความมีกัลยาณมิตรเลย” ส.ม. (ไทย) (19/49/43) โดยเฉพาะการผลิตครูอาจารย์ที่มีคุณภาพ ช่วยกันทำตนเป็นแหล่งความรู้ และแบบอย่างที่ดี พัฒนาระบบและรูปแบบต่างๆ ของความสัมพันธ์ให้สะดวก ชวนใจ และได้ผล โดยมีเป้าหมายที่ชัดเจนและจริงจังจะทำให้สำเร็จ จนถึงขั้นที่เด็กหรือบุคคลที่เข้าไปเรียนรู้สามารถพัฒนาองค์ประกอบภายใน คือ โยนิโสมนสิการขึ้นมาให้ได้ จนทุกคนสามารถพึ่งตนเองได้ แล้วทุกคนก็จะเป็สมาชิกที่ดีของ

สังคมซึ่งเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน ประกอบกันจนเป็นสังคมที่มีความเป็นกัลยาณมิตร นอกจากนี้ ท่านยังกล่าวถึงการเรียนรู้ ว่าคือเรื่องของชีวิตทั้งหมด ชีวิตต้องเรียนรู้เพื่อปฏิบัติตนต่อสถานการณ์ต่างๆ ให้เกิดผลดี เพื่อให้อยู่รอดท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่ชีวิตเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย ฉะนั้น การเรียนรู้จึงเริ่มตั้งแต่เกิด เพราะมนุษย์ต้องหาทางรอด และต้องอยู่ให้ได้ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), (2547 : 21)

แนวคิดพื้นฐานองค์ความรู้ตามนัยของพระพุทธศาสนา ซึ่งให้เห็นว่า ปัจจัยที่ทำให้มนุษย์เกิดการเรียนรู้ มี 2 ประการ คือ ปัจจัยจากภายนอก และปัจจัยจากภายใน ปรโตโฆสะ หมายถึง การเรียนรู้ที่เกิดจากการกระตุ้นหรือชักจูงจากภายนอก เช่น เรียนรู้จากบุคคล ตำรา สิ่งแวดล้อม สำนักเรียน เรียกว่าเป็นองค์ประกอบจากภายนอก เป็นปัจจัยทางสังคม เป็นวิธีการแห่งศรัทธาและโยนิโสมนสิการ หมายถึง การเรียนรู้ที่เกิดจากภายใน การรู้จักคิด คิดเป็น รู้จักพิจารณาสิ่งทั้งหลาย โยนิโสมนสิการเป็นปัจจัยภายในตัวบุคคล เป็นวิธีการแห่งปัญญา พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), (2549 : 621 – 624)

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), (2546 : 204) กล่าวว่า ปัจจัย 2 ประการที่จะนำมาสู่ปัญญา (สัมมาทิฐิ) อันหมายถึงการเรียนรู้ที่ถูกต้อง ซึ่งทำให้เกิดไตรสิกขาได้ครบทั้ง 3 ส่วน คือ (1) ปัจจัยภายนอก (ปรโตโฆสะ) หมายถึง คำสอน การถ่ายทอด การเรียนรู้จากผู้อื่น เนื้อหาวิชา หนังสือ อุปกรณ์และสื่อการเรียนรู้ต่างๆ (2) ปัจจัยภายใน (โยนิโสมนสิการ) อันเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผ่านการใส่ใจคิดพิจารณาของผู้เรียน โดยแยกคาย การรู้จักคิด คิดเป็น ในขณะที่เดียวกัน ท่านแสดงความคิดเห็นว่า ปัจจัยทั้ง 2 ประการนี้ จะเกิดขึ้นได้ก็มาจากปัจจัยแรกเริ่มที่สำคัญที่สุด 1 ประการ คือ ผู้ที่จะมาทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตรที่จะแสวงหาจัดเตรียมพัฒนาเนื้อหา อุปกรณ์การเรียนการสอนต่างๆ อันเป็นปัจจัยภายนอกดังที่กล่าวมาแล้ว และพร้อมกันนั้นก็สร้างเงื่อนไขเอื้อให้เกิดปัจจัยภายในแก่ผู้เรียน ให้เกิดความสนใจคิดพิจารณาไตร่ตรองได้อย่างแยกคายจนเกิดปัญญาอย่างแท้จริงได้คุณสมบัติของกัลยาณมิตร มี 7 ประการ คือ

1. ปิโย เป็นคนน่ารัก อยู่ในฐานะให้ความสบายใจและสนิทสนมชวนให้อยากเข้าไปปรึกษา
2. ครุ เป็นคนน่าเคารพ ประพฤติสมควรแก่ฐานะ ให้ความรู้สึกรับรองใจ เป็นที่พึ่งได้
3. ภาวนีโย เป็นคนน่ายกย่อง เป็นผู้มีวัตรธรรมที่ดี เป็นผู้มีความรู้และภูมิปัญญาอย่างแท้จริง ทั้งเป็นผู้ฝึกรบ และปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ เป็นคนควรเอาอย่าง ทำให้บุคคลอื่นระลึกถึง และเอ่ยถึงด้วยความซาบซึ้งภูมิใจ
4. วัตตา เป็นคนที่รู้จักพูดให้ได้ผล รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไรควรพูดอะไร พูดอย่างไร คอยให้คำแนะนำ กล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี
5. วจนักขโม เป็นคนอดทนต่อถ้อยคำ พร้อมจะรับฟังคำปรึกษา ไม่นุ่นเฉียวง่าย ใจคอหนักแน่น
6. คัมภีร์ญจ กลัง กัตตา เป็นผู้มีความสามารถในการแปลงเรื่องล้าลึกให้กระจ่างชัดและสามารถอธิบายเรื่องสลับซับซ้อนให้เข้าใจง่ายโดยไม่รู้สึกเบื่อหน่าย
7. โน จัญฐาเน นิโยชเย เป็นคนไม่ชักนำในเรื่องเหลวไหล ไร้สาระ หรือไม่ชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย

บทสรุป

การพัฒนาหมายถึง การทำให้เจริญ ทำให้เปลี่ยนแปลงระบบการทำงาน หรือจุด มุ่งหมายไว้ เพื่อต้องพัฒนาให้ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ อาจจะหมายการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ความสะดวกสบาย ความเจริญทางศิลปวัฒนธรรม ความสงบสุข ความสันติ และปัจจัยภายนอกในการดำรงชีวิต สิ่งแวดล้อมที่ดี และการพัฒนาทางวัฒนธรรมและจิตใจด้านต่างๆ ด้วยเพราะวัดมีความสำคัญต่อคนไทยมาตั้งแต่สมัยโบราณกาล จนกระทั่งถึงสมัยปัจจุบันวัดส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ในชุมชน เพื่อเป็นศูนย์รวมของคนในท้องถิ่น และเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เป็นศูนย์กลางแห่งกิจกรรมของชุมชน ทำหน้าที่เป็นสถาบันหลักในการฝึกอบรมพระสงฆ์ที่จะสืบต่อพระศาสนา การบริหารวัดเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสซึ่งตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 บัญญัติไว้ว่า เจ้าอาวาสมีอำนาจการบริหารวัดตามกฎหมาย

การพัฒนาวัดในปัจจุบัน โดยมีเจ้าอาวาสเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่และบริหารจัดการ เมื่อก่อนจะเห็นได้ว่าวัดนั้น มีบทบาทต่อสังคมแทบทุกด้าน แต่ในปัจจุบันนี้ บทบาทของวัดเริ่มจะลดน้อยลงจากสังคมไทย เนื่องจากสังคมไทยกำลังได้รับอิทธิพลจากความเจริญสมัยใหม่แบบตะวันตก มาเป็นวิถีชีวิต การพัฒนาวัดจะต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบ สร้างกลยุทธ์การบริหารสมัยใหม่ เพื่อสร้างแรงจูงใจให้คนรุ่นได้ใส่ใจและเข้ามาศึกษาเรียนรู้ โดยเฉพาะการจัดการวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและจัดการให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น ต้องอาศัยศักยภาพของวัดและบุคลากรภายในวัด รวมถึงศรัทธา ความเลื่อมใสของชุมชน จึงจะทำให้การพัฒนาวัดได้รับการยอมรับจากสังคม เพราะการพัฒนาวัดนั้น มีมาแต่สมัยครั้งพุทธกาล

หลักการพัฒนาวัดตามแนวทางพระพุทธศาสนา เพื่อก่อให้เกิดต้นแบบเป็นสถานที่พัฒนาทุนมนุษย์ วิถีพุทธ สร้างแนวทางการพัฒนาเชิงพุทธและให้เป็นแบบอย่างองค์กรหรือหน่วยงานที่ต้องการพัฒนาองค์กร เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ให้มีประสิทธิผลสูง พัฒนาวัดทำให้เป็นที่ร่วมสร้างศรัทธาที่มีแนวทางที่ดี จะทำให้ทุกคนเป็นสัตบุรุษสามารถเผชิญกับปัญหาต่างๆ รอบด้านได้ด้วยอย่างมีความสุข เปี่ยมไปด้วยศีล สมาธิ ปัญญา ตามหลักพระพุทธศาสนา วัดจึงเป็นสถาบันหลักที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนไทยได้เป็นอย่างดี ในสังคมไทย โดยเฉพาะงานด้านศิลปกรรมที่มีค่า เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ จิตรกรรมฝาผนัง ซึ่งงานศิลปกรรมต่างๆ เป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าและเป็นเสมือนเอกลักษณ์ของความเป็นชาติไทย ปัจจุบันวัดมีบทบาทเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิมคือ การเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทศาสนสถานที่สำคัญ เพราะภายในวัด ประกอบไปด้วยศิลปวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นอารยธรรมและความเจริญของชาติ รวมทั้งการเชื่อมโยงความเป็นมาของวัฒนธรรมกับชุมชนและการตั้งถิ่นฐานของชุมชน พระพุทธศาสนาเป็นศาสนา พุทธศาสนาจึงเป็นแก่นแท้ของวัฒนธรรมไทยทุกสาขา และพัฒนา ไปสู่กระบวนการของการเรียนรู้ตามหลัก ศีล สมาธิ ปัญญาอย่างเป็นองค์รวมทั้ง 3 ด้านให้เกิดเป็นวิถีชีวิตที่ดีงาม จึงนับได้ว่าเป็นวิถีแห่งการเรียนรู้ที่แท้จริง และเมื่อผู้เรียนได้รับการศึกษาครบรอบด้านก็จะเกิดผล คือ การพัฒนาอย่างสมบูรณ์ครบทั้ง 4 ด้าน คือ 1) กายภาวนา การฝึกอบรมพัฒนาร่างกายไม่ให้เกิด มีความประพฤติที่ดีงามไม่ให้เกิดโทษจากการกระทำของตนเอง

2) สีสถาวนา หมายถึง การฝึกอบรม ควบคุมความประพฤติ เพื่อพัฒนาความประพฤติให้อยู่ในระเบียบวินัย และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วยความดี 3) จิตตถาวนา หมายถึง การฝึกอบรมจิตใจให้เกิดสมาธิให้ด้วยเจริญด้วยคุณธรรมจริยธรรม มีสมาธิในการใช้ชีวิต 4. ปัญญาถาวนา หมายถึง การพัฒนาปัญญาให้รู้เห็นตามความเป็นจริง และสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญาที่เกิดจากการฝึกฝนและปฏิบัติตามหลักของการถาวนา จึงเกิดปัญญาถาวนาขึ้น

บรรณานุกรม

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาภาษาบาลี ฉบับ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2535.

_____. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระ

พระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2539.

หนังสือ

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, พุทธศาสนาในการพัฒนาสังคมไทย, กรุงเทพมหานคร

: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2553.

กรมการศาสนา, ก.คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติกฎระเบียบและคำสั่งของคณะสงฆ์,

กรุงเทพมหานคร : กองแผนงาน, 2542.

กองพุทธศาสนาสาสนสถาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, วัดพัฒนา '52, กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2553.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, วัดพัฒนา, 43, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2543.

ชิตยา สุวรรณชฎ, “สังคมวิทยา” ในวิทยาศาสตร์สังคม, กรุงเทพมหานคร : สำนักวิจัยสถาบันบัณฑิต

พัฒนบริหารศาสตร์, 2517.

ปรีชา กันธิยะ, “แนวทางการดำเนินงานโครงการ 1 จังหวัด 1 อำเภอ 1 ท้องถิ่น : 1 พุทธบูชาฉลอง

พุทธชยันตี 2600 ปีแห่งการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า” กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2555.

พระเทพปริยัติสุธี (อาทร อินทปญโญ), การคณะสงฆ์และการพระศาสนา, กรุงเทพมหานคร

: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2540.

พระเทพเวที (ป.อ. ปยุตโต), การศึกษาที่สากลบนพื้นฐานแห่งภูมิปัญญาไทย, กรุงเทพมหานคร

: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2532.

พระเทพเวที (ป.อ. ปยุตโต), การศึกษาที่สากลบนพื้นฐานแห่งภูมิปัญญาไทย, หน้า 214-231.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), พระสงฆ์กับการศึกษาไทยในบทบาทของสถาบันพระพุทธศาสนา
กับการพระพุทธศาสนากับการจัดการศึกษา, กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาแห่งชาติ, 2546.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), “สรุปธรรมกถาเรื่องโรงเรียนวิถีพุทธปฏิรูปการศึกษาอย่างบูรณาการ”,
ยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อุษาการพิมพ์, 2547.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 12,
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2546.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พุทธธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 11, กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, 2549.

พระราชวรมุนี (ประยูรช ษิตโต), บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมไทยปัจจุบัน, กรุงเทพมหานคร
: โรงพิมพ์การศาสนา, 2530.

พระราชวรมุนี (ประยูรช ษิตโต), สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย, กรุงเทพมหานคร
: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2527.

พินยนาถ เชาว์ศรี, พุทธสถานในอินเดียโบราณ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ประชาชน จำกัด,
2551.

สนิท ศรีสำแดง, พระพุทธศาสนากับการศึกษา, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย, 2547.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไข
เพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้า และพัสดุภัณฑ์,
2546.

สุน อมรวิวัฒน์, วิธีการเรียนรู้ : คุณลักษณะที่คาดหวังในช่วงวัย, กรุงเทพมหานคร
: พริกหวานกราฟฟิค, 2546.

อานนท์ อาภาภิรมย์, สังคมและวัฒนธรรมไทย, กรุงเทพมหานคร : บำรุงนุกุลกิจการพิมพ์, 2521.

วิทยานิพนธ์

นริวัลค์ ธรรมนิมิตโชค, “การศึกษารูปแบบของวัดที่เหมาะสมกับการเป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต”,
วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย
: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2550.

เพ็ญศรี มิทรานนท์, “บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาหมู่บ้าน : กรณีศึกษาพระสงฆ์สำนักสงฆ์
โปร่งสังข์ หมู่บ้านหนองเผือ ตำบลโคกคอน อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย”, สารนิพนธ์
ประกาศนียบัตรบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2534.

โครงการ 84 สายถวายในหลวง, (ออนไลน์), แหล่งที่มา http://www.prbangkok.com/News/blog_executives /22307, (20 เมษายน 2559).